

TAG UG/UWCH

2000N30-1

DYDD MAWRTH, 24 MAI 2022 – PRYNHAWN

**CYMRAEG: IAITH GYNTAF – UG uned 3
Defnyddio Iaith, a Barddoniaeth
(Papur Ysgrifenedig)**

2 awr a'ch amser estynedig

DEUNYDDIAU YCHWANEGOL

**Llyfryn ateb 16 tudalen CBAC (pinc).
Llyfryn 2000N30-1A sy'n cynnwys copïau
o'r cerddi.**

CYFARWYDDIADAU I YMGEISWYR

**Defnyddiwch inc neu feiro du neu eich dull
arferol.**

Atebwch y DDAU gwestiwn.

**Ysgrifennwch eich atebion yn y llyfryn
ateb sy'n cael ei roi i chi.**

**Pan fo gofyn i chi fynegi barn neu
safbwynt, dylech roi eich rhesymau
drostynt a chyfeirio at farn eraill lle bo'n
briodol.**

(Trowch y dudalen)

3

Bydd y marcio yn ystyried ansawdd eich iaith a'ch mynegiant yn eich atebion.

Dylech dreulio 45 munud ar Adran A ac 1 awr 15 munud ar Adran B.

Dylech dreulio 15 munud yn cynllunio eich traethawd yn Adran B.

**NI CHANIATEIR DEFNYDDIO
GEIRIADURON YN YR ARHOLIAD HWN.**

GWYBODAETH I YMGEISWYR

Mae nifer y marciau sydd ar gael wedi ei nodi mewn cromfachau ar ddiwedd pob cwestiwn neu ran o gwestiwn.

(Trowch y dudalen)

ADRAN A

DEFNYDDIO IAITH

- 1. Atebwch BOB rhan o'r cwestiwn hwn. Cewch eich gwobrwyo am greu brawddegau sy'n ieithyddol gywir.**
- (a) Defnyddiwch y canlynol mewn brawddegau gwreiddiol, UN ymhob brawddeg, i ddangos yn eglur eu hystyron a'u defnydd:**

cerddai

arnynt

y bydd [6 marc]

(Trowch y dudalen)

- 1 (b) Darllenwch y darn isod ac atebwch gwestiynau (i) – (iii). Yn dilyn hynny, atebwch gwestiynau (iv) – (vii).

Yng Nghaerdydd, mae tua CHANT o drigolion yn ardal Glan yr Afon wedi gadael eu cartrefi wedi i Afon Taf orlifo ei glannau yn hwyr neithiwr. Dywedodd arweinydd Cyngor y DDINAS ...

- (i) Edrychwch ar y DDAU AIR sydd mewn print trwm ac wedi eu tanlinellu ac eglurwch yn llawn y rheswm pam maent wedi eu treiglo.
[2 farc]

(Trowch y dudalen)

1 (b) (ii)

Chwiliwch am enghreifftiau o'r canlynol yn y blwch ar dudalen 5:

rhagenw

berfenw

enw priod [3 marc]

(iii)

Lluniwch GYMAL ENWOL

NEGYDDOL i ddilyn y prif gymal

'Dywedodd arweinydd Cyngor y Ddinas . . . ' Dylai'r cymal fod yn addas ar gyfer gorffen y frawddeg ond ni ddylech ddefnyddio araith uniongyrchol neu ddyfyniad.

[2 farc]

(Trowch y dudalen)

1 (b) (iv)

Isod mae dau bâr o frawddegau. Rhaid i chi ddefnyddio cymalau addas i gyfuno'r ddwy frawddeg ym mhob pâr i greu brawddeg newydd sy'n cyfleu'r un ystyr. Gwnewch hyn ar gyfer I a II.

- I Aeth y canolwr i'r ystafell newid. Cafodd y canolwr ei yrru oddi ar y cae.**
- II Rhys Williams sy'n traddodi'r ddarlith eleni. Y rheswm bod Rhys Williams yn traddodi'r ddarlith yw iddo ennill y brif wobwr am ymchwil gwyddonol. [2 farc]**

(Trowch y dudalen)

1 (b) (v)

Mae UN arddodiad anghywir yn cael ei ddefnyddio ym mhob un o'r brawddegau hyn. Ailysgrifennwch y frawddeg gan ddefnyddio arddodiad cywir.

I Cael a chael fu hi i'r dewin ddianc o'r ddraig ddychrynlyd a galw am gymorth.

II Er mwyn achub y cyfle i ymuno â'r cwrs 'Gwerthfawrogi Barddoniaeth' dylech gysylltu â'r swyddfa a gofyn wrth Idris Owen am fwy o fanylion.

[2 farc]

(Trowch y dudalen)

1 (b) (vi)

Mae DAU wall yn y frawddeg isod. LLUNIWCH DAIR COLOFN: yn y golofn gyntaf nodwch y camgymeriad, yn yr ail cywirwch ef, ac yn y drydedd nodwch eich rheswm dros gywiro.

Roedd y clwb rygbi wedi bwriadu trefnu taith tramor eleni, ond ar ddiwedd y dydd ni fu hynny'n bosibl oherwydd y gost. [4 marc]

(Trowch y dudalen)

1 (b) (vii)

Ailysgrifennwch y neges ganlynol gan ei gwneud yn un fwy amrywiol ei brawddegau. Gallwch uno brawddegau, os dymunwch. Cewch gychwyn un frawddeg yn unig gyda ‘Bydd’.

Bydd clyweliadau’n cael eu cynnal ar gyfer prif rannau’r sioe gerdd ‘I’r Gad!’. Bydd y clyweliadau’n digwydd ddydd Llun nesaf am bedwar o’r gloch. Bydd angen canu cân. Gallwch ddewis y gân eich hunan. Bydd cyfeilydd swyddogol ar gael. Gallwch ddefnyddio cyfeilydd o’ch dewis chi. [4 marc]

[25 marc]

(Trowch y dudalen)

ADRAN B

BARDDONIAETH

2. Ysgrifennwch draethawd ar UN o'r canlynol.

Wrth ateb, dylech gofio:

- **trafod y tair cerdd wrth ymateb i ofynion y cwestiwn**
- **dadansoddi arddull**
- **cymharu gweithiau'r beirdd lle bo'n briodol**
- **defnyddio termau beirniadaeth lenyddol a dyfyniadau.**

(Trowch y dudalen)

NAILL AI

- 2 (a) Mae barddoniaeth yn gyfrwng i feirdd ystyried pynciau pwysig a darganfod GOBAITH i'r dyfodol. TRAFODWCH a CHYMHARWCH faint o obaith sydd gan Ifor ap Glyn, Grahame Davies a Menna Elfyn yn eu cerddi hwy. Dylech gyfeirio at GYNNWYS y cerddi a'u HARDDULL. [40 marc]**

NEU

- (b) Cymharwch gerddi Iwan Llwyd, Karen Owen a Gerallt Lloyd Owen gan fanylu ar y ffordd maent yn defnyddio UNIGOLION PENODOL i gyfleu eu neges. Dylech gyfeirio at GYNNWYS y cerddi a'u HARDDULL. [40 marc]**

DIWEDD Y PAPUR

TAG UG/UWCH

2000N30-1A

DYDD MAWRTH, 24 MAI 2022 – PRYNHAWN

CYMRAEG: IAITH GYNTAF – UG uned 3

Llyfryn Cerddi

BEAUFORT, BLAENAU GWENT, MEWN GWYRDD

**Mae capel Carmel wedi cau
a boddi mae y beddau
mewn môr o ddail tafol,
tonnau emrallt yn addo storom
rhwng ynysoedd y cerrig llonydd;
a chwifio'n fyw mae meini'r meirw...**

**Yma mae'r Gymraeg yn llwyd,
yn gen i gyd, angerdd angof
ganrif a hanner yn ôl
yn naddion ar y meini,
sy'n nofio fel cyrcs
ar gerrynt y gwyrddni.**

**Rhythu drostynt mae ffenestri Carmel,
llygaid briw sy'n llawn brain
mewn siwtiau syber,
yn gwâdd brain eraill
at nythfa'r gwatwarwyr,
a'u crawcian yn darogan glaw...**

(Trowch y dudalen)

**Yna'n ddisymwth, daw'r storom
i'm hysgwyd o'm sentimentaleiddio;
tu ôl i'r penglog rhwth o gapel
mae festri'r cefn dal ar waith,
ac mae'i ddrws yn clepio'n 'gored
gan chwythu coetsus a welingtons
yn gawod o liw rhwng meini'r meirw.
Mae'n bwrw'n gynt ac yn gynt,
ond deuant o hyd, yn bonchos dayglo,
eu traed bach yn daranau,
eu lleisiau'n diasbedain rhwng y beddau,
a'u Cymraeg Ysgol Feithrin fel mellt yn y
llwydwyll... !**

**Mae'r meirw a'r heniaith yn bwydo'r tir
ac mae'r iaith yn wyrdd, fel y fynwent ir...**

Ifor ap Glyn

(Trowch y dudalen)

DIY

**Mae angen gwaith ar Neuadd y Gweithwyr,
mae chwyn yn tyfu yng ngraciau ei
chrandrwydd;
a llechi'r to wedi'u dwyn —
llechi adeiladau gwag
yw un o adnoddau naturiol ola'r cwm.**

**Neuadd, capel, clwb;
hanfodion cymdeithas unwaith,
yn gregyn, yn amgueddfeydd heb
ymwelwyr;
fel hen bobl a'u plant wedi'u gadael.
Nid oes gan y gymuned bellach ddigon o'u
hangen
i'w cynnal a'u cadw.**

(Trowch y dudalen)

5

Er bod digon o gynnal a chadw'n digwydd yn y cwm.

Mae cannoedd wrthi â morthwyl a llif bob dydd,

**ond pawb-drosto'i-hun yw hi bellach;
nid cyd-ddyheu sy'n codi estyniad,
newid cegin, codi sièd.**

Y siopau DIY yw canolfannau newydd ein hunigoliaeth;

treuliwn oriau o'n hamdden

yn y neuaddau gyrion-tre'

yn prowla fesul un, fesul dau,

hyd ddrysfu o ddewisiadau

a'n byd ar chwâl yn fil o ddarnau bychain

mewn blychau o'n cwmpas,

fel cyrbibion gwareiddiad.

(Trowch y dudalen)

6

**Dygwn y darnau adref
i breifatrwydd unig ein tai,
ac, â hoelion a glud,
fe geisiwn eu cyfannu.
Â gwe cyd-fyw yn gwanhau,
mae pob dim yn DIY.**

Grahame Davies

(Turn over)

SUL Y MAMAU YN GREENHAM

**Cerdd hir o allgaredd yw.
Bwrw eira a dynion glas a gwyrdd,
brwydro yn erbyn y symbylau
a chwaeroliaeth yn chwarae â than,
yn creu anheddau
o brennau a blancedi.**

Ac o'n blaen Y Ffens.

**Hon yw'r ffordd newydd,
y cynfyd a'r creu
a'n dwylo ar wifren
yn ei thyneru;
chwarae tŷ bach
mewn cylch.**

**Sgwrsio a chanu,
creu a chrio,
cadw tŷ di-do.**

(Trowch y dudalen)

Saffrwm yn codi;

**cennin Pedr o Gymru'n blodeuo
o dan draed,
sgarmesoedd ganol nos,
eiddo'n sarn.**

**Cychwyn eto fory,
mwy'n cyrraedd,
codi calon.**

**Cerdd a allai fynd ymlaen drwy'n
bywyd ydi hon
a wnaeth neb mo'i sgwennu,
perthyn i bawb 'wna
fel y comin
ar erchwyn y didangnef
yn Greenham.**

Menna Elfyn

(Trowch y dudalen)

ANEIRIN

**Gyda'th gamera a'th helmed
disgynaist o'r hofrennydd,
prin filltir o'r frwydr,**

**yna'i gwadnu hi'n dy gwrcwd
am y lloches agosaf, a'r ergydion
yn ffrwydro'n yfflon o'th gwmpas:**

**heibio i sgerbydau llosg y tanciau
a lludw'r cyrff gwag, y milwyr briwiedig
a'r cig amrwd a fwydai frain,**

**baglaist a syrthiaist drwy'r mwd,
gan godi weithiau i dynnu llun
dyn yn lladd mewn lliw:**

**mewn du a gwyn,
yng Nghatraeth a Kampuchea,
y Somme a'r Chwe Sir,**

(Trowch y dudalen)

**megaist gyfaredd a chyfarwyddyd,
a heidiai'r hogia i ateb dy gwestiynau
a dilyn â'u llygaid ragluniau'r lens:**

**rhoddaist iddynt fri a oroesai frwydr
a chip ar dragwyddoldeb
yn awen ddi-duedd y newyddiadurwr.**

Iwan Llwyd

Y GŴR SYDD AR Y GORWEL

Nid eiddil pob eiddilwch,
 Tra dyn, nid llychyn pob llwch;
 Ac am hynny, Gymru, gwêl
 Y gŵr sydd ar y gorwel,
 Y miniog ei ymennydd,
 Y ffŵl anfeidrol ei ffydd.

Ar ei wedd mae ôl breuddwyd,
 Yn y llais mae'r pelter llwyd.
 Ond ei ddysg a'i ddistaw ddod
 Ni wybu ei gydnabod,
 Fel y Gŵr eithafol gynt
 Fu ar drawst farw drostynt.

Y gwrol un a gâr wlad
 A gwerin na fyn gariad.
 Naddodd ei galon iddi
 A chell oedd ei diolch hi.
 Am wir act o Gymreictod
 Ennill ei chledd yn lle'i chlod.

(Trowch y dudalen)

12

**Gymru ddifraw, daw y dydd
Y gweli dy gywilydd.
Ni all sŵn ennill senedd,
Ni ddaw fyth heb newydd fedd.
Ac am hynny, Gymru, gwêl
Y gŵr sydd ar y gorwel.**

Gerallt Lloyd Owen

(Trowch y dudalen)

CÂN Y MILWR

**Daeth gorchymyn dyrchafiad o Lundain un
dydd,
mewn amlen â'r stamp mwya' swyddogol
sydd,
a'r llith yn dweud 'Helmand' yn rhwyddach
na rhydd:
i Affganistàn.**

**Rhag ofn y dôi dagrau, gallai ddweud wrth
ei fam
na chât ei mab 'fenga un gofal o gam,
dim ond iddo lyncu y pwy, sut a'r pam
am Affganistàn.**

**Câi ofyn am helmed i warchod ei ben, câi
fynnu cysgodfan rhag bomiau o'r nen,
a chât ddewis ei arch – un o garbôrd neu
bren –
o Affganistàn.**

(Trowch y dudalen)

**Yn ei sgidiau blaen haearn, yn wadnau o
ddrud,
a'i fenig asbestos, yn fysedd i gyd,
fe'i lladdwyd. Mae'n gorwedd dan guddliw
y byd
yn Affganistàn.**

**Tra'i cludir o adre', fel bwled trwy'r gwynt,
bydd llond dwy awyren yn teithio ynghynt
trwy waed awyr arall, ar Helmand o hynt:
i Affganistàn.**

Karen Owen